SAKSBEHANDLER
Eline Ova Sveen
Karen Elkjær

VÅR DATO
27.10.2026

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
26/01714-4

DERES REF.
24/1908 - 39

DERES DATO
05.02.2026

Oslo kommune - Bymiljøetaten
Postboks 636 Løren
0507 OSLO

Frognerparken - 37/1, Oslo kommune - Avgjørelse av klage på vedtak om avslag på søknad om dispensasjon for tilrettelegging for sykkel - Kulturminneloven §§ 15 a og 19 tredje ledd

Saken gjelder klage på Byantikvarens vedtak 22. januar 2026 om delvis avslag på søknad om dispensasjon for sykkeltilrettelegging. Klagen ble fremmet i rett tid 5. februar 2026 (supplert 25. februar 2026), og tatt til behandling av Byantikvaren.

Byantikvaren vurderte anførslene i klagen og opprettholdt vedtaket. Klagen ble oversendt til Riksantikvaren i brev 22. april 2026.

Relevante dokumenter i saken:

- Bymiljøetatens merknader til oversendelsen 22. mai 2026
- Byantikvarens kommentarer til disse 3. juli 2026
- E-postkorrespondanse mellom Fornebubanen, Bymiljøetaten og Byantikvaren i etterkant av befaringen 20. august 2026, med dokumentasjon av Fornebubanens tiltak og planer for reetablering.

Vi vurderer at saken er godt nok opplyst til å bli behandlet.

Bymiljøetaten har klaget på Byantikvarens avslag på søknad om å gjøre den midlertidige oppstillingsplassen for turistbusser bak Frognerparken permanent. Den midlertidige løsningen ble anlagt i forbindelse med Fornebubanens anleggsarbeid uten forutgående søknad. Bymiljøetatens søknad er begrunnet i at det er behov for bedre tilrettelegging for sykkeltrafikk i Monolitveien.

Riksantikvaren har vurdert alle sider av saken, og kommet til at tiltakene utgjør et vesentlig inngrep i det fredete kulturmiljøet i Frognerparken og Vigelandsanlegget. Vilkårene for å kunne gi dispensasjon er ikke oppfylt.

Frognerparken er et fredet kulturmiljø med nasjonal, og også internasjonal verdi. Parken og anlegget er hyppig besøkt av turister, noe behovet for bussoppstillingsplasser understreker. Det er også et viktig rekreasjonsområde for byens innbyggere. Alle er velkomne til å bruke parken, både turister og syklister. Riksantikvaren mener den opprinnelige løsningen for bussoppstilling ivaretar alle disse hensynene på best mulig måte.

Frognerparken er stor, med et stort veinett. Det er liten grunn til å tro at syklister vil velge en omvei når de skal gjennom parken, selv om det etableres et nytt sykkelfelt langs Monolittveien.

Frognerparken er et fredet grøntareal, høyt verdsatt i tette byer med høy grad av utvikling. Det er viktig at Frognerparken og områdene rundt blir tatt vare på som grønne friarealer, i tråd med formålet med fredningen fra 2009.

Etter Riksantikvarens vurdering, har tiltaket en sterk negativ effekt på kulturmiljøet og er stikk i strid med de verdiene fredningen er ment å ivareta. Inngrepet er vesentlig, slik at det ikke er lovhjemmel for å gi dispensasjon.

Klagen tas ikke til følge.

Juridisk status for eiendommen og forvaltningsmyndighet
Frognerparken og Vigelandsanlegget ble fredet etter kulturminneloven §§ 15 og 19 13. februar 2009. Forvaltningsmyndigheten er lagt til Byantikvaren, jf. forskrift 15. februar 2019 om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven. § 3 (4).

Bakgrunn for saken
I forbindelse med pågående anleggsarbeider i Monolitveien, etablerte Fornebubanen en midlertidig rigg som innebærer flere inngrep innenfor fredningsområdet til Frognerparken og Vigelandsanlegget. Riksantikvaren bemerker at det *ikke har blitt søkt om dispensasjon* fra fredningen for den midlertidige bussoppstillingsplassen.

Søknaden fra Bymiljøetaten
Asplan Viak søkte på vegne av Bymiljøetaten 10. oktober 2025 om dispensasjon fra fredningen for å etablere flere sykkeltiltak i Monolitveien og Middelthuns gate. Tiltakene inngår i reguleringsplan for de to delstrekningene som del av vedtatt plan for sykkelveinettet i Oslo. Prosjektet omfatter ca. 1300 meter sykkelvei langs randsonen til Frognerparken.

Tiltakene er ønsket for å bedre trafikksikkerheten og framkommeligheten for gående og syklende, og for å bidra til at økt sykkeltrafikk ikke føres gjennom Frognerparken. Bymiljøetaten framhever at tiltakene vil gi samfunnsøkonomiske og miljømessige besparelser, ettersom ny bussoppstilling allerede er etablert som et midlertidig tiltak.

Byantikvarens avslag
Byantikvaren avslo søknad om dispensasjon for tiltak 1-4 med følgende begrunnelser:

Tiltak 1: *Midlertidig bussoppstilling ved Nordjordet gjøres permanent.*
Tiltaket beslaglegger en betydelig del av det fredete arealet. Tiltaket kommer direkte i strid med fredningsbestemmelsen pkt. 11 som gjelder for § 19-området. Tiltaket vil "endre områdets karakter av friområde" og gjelder "utvidelse av vei" som er spesifikt nevnt som eksempel på tiltak som ikke må settes i verk innenfor det fredete området.

Etter Byantikvarens syn er inngrepet vesentlig og det kan ikke innvilges dispensasjon. Det foreligger heller ikke særlige grunner ettersom behovet løses ved en tilbakeføring.

Den midlertidige snuplassen i svingen mot Hundefontene-plassen vil være en nødvendig del av det foreslåtte grepet. Denne vurderes som uheldig for

opplevelsen og bruken av den fredete Hundefontene-plassen. Følgen av redusert grøntanlegg i denne svingen anses også som uheldig.

Tiltak 2: *Midlertidig plassering av fire lysmaster på Nordjordet gjøres permanent.*
Tiltaket har direkte sammenheng med tiltak 1 og dispensasjon avslås som en følge av at det ikke gis dispensasjon for tiltak 1.

Tiltak 3: *Reetablering av halvsirkelformet grusplass innenfor parkområde fredet etter § 15.*
Byantikvaren anser tiltaket som mindre vesentlig, men ser det ikke som viktig for fredningen. Søknaden avslås, ettersom det forutsetter bussoppstilling ved Nordjordet.

Tiltak 4: *Etablering av fire lysmaster i sammenheng med tiltak 3 innenfor området som er fredet etter § 15.*
Byantikvaren vurderer at løsningen gir uheldige misforhold mellom sterkere belysning i gateløp og mer dempet belysning i parken. Tiltaket anses som en uheldig konsekvens av at det legges sykkelsti i Monolitveiens østre del. Etter byantikvarens vurdering, er det likevel ikke mulig å ta stilling til tiltaket før den midlertidige bussoppstillingsplassen er tilbakeført.

Befaring
Vi befarte området 20. august 2026. På befaringen deltok Cathrine Reusch og Vidar Trædal fra Byantikvaren, Caroline Cheboriot Ovaska, Vetle Halvorsen Kopperud Ufsvatn, Randi M. Tornås og Aslaug Margrethe Vassbotn fra Bymiljøetaten og Karen Elkjær og Eline Ova Sveen fra Riksantikvaren.

Etter befaringen innhentet Byantikvaren ytterligere informasjon fra Fornebubanen. Her framgår det at Fornebubanen planlegger en fullstendig tilbakeføring av alle inngrep i fredningsområdet. Dette omfatter den midlertidige bussoppstillingsplassen ved Nordjordet, rondellen og alle øvrige endringer som er gjort uten dispensasjon. Tilbakeføringsplanene er skissert i kartunderlag til Plan- og bygningsetatens rammetillatelse 27. februar 2025. Informasjonen ble videresendt til Riksantikvaren 28. september 2026.

Innholdet i klagen
Innledningsvis gjennomgår klager det rettslige grunnlaget og Riksantikvarens praksis omkring forståelsen av vilkårene. Bymiljøetaten mener at avslagene for de fire tiltakene ikke er i tråd med fredningsvedtaket og at vedtaket om avslag derfor må anses som ugyldig. Dette begrunnes med at Byantikvarens vurdering av om det foreligger et særlig

tilfelle er for streng, og at tiltakene det er søkt om ikke innebærer vesentlige inngrep i de fredete områdene.

Særlig tilfelle
Bymiljøetaten viser til at ansvaret for forvaltning av offentlig infrastruktur knyttet til veier, parker og friområder skal skje på en måte som ivaretar sikkerhet og hensynet til allmenhetens rekreasjonsbehov. De overordnede sykkeltilrettingsplanene, herunder oppgraderingene i Monolitveien, utgjør etter Bymiljøetatens vurdering et særlig tilfelle som gir grunnlag for dispensasjon etter kulturminneloven. Tiltakene ivaretar dagens rettslige krav og normer og en rekke samfunnsmessige hensyn, blant annet til sikkerhet, universell utforming og miljø. Tilrettelegging for syklende og gående er prioritert, og et viktig bidrag til redusert klimagassutslipp og styrking av folkehelsen.

Vesentlig inngrep
Bymiljøetaten mener at tiltakene, hverken hver for seg eller samlet, utgjør et vesentlig inngrep i fredningen av Frognerparken og Vigelandsanlegget. Etaten påpeker at de har gjort en grundig avveining mellom hensyn til lovpålagte krav, sikring av trafikkavvikling og rekreasjon opp mot de arkitektoniske verdiene og kulturmiljøverdiene som fredningen skal ivareta. De aktuelle tiltakene utgjør samlet sett et positivt innslag i området og er ikke forstyrrende innslag. Tiltakene utgjør i liten grad inngrep i de verdiene fredningen skal beskytte.

Bymiljøetaten kan ikke se at det foreligger andre alternativer som vil ivareta samfunnsmessige interesser, arkitektoniske verdier og kulturminneverdiene i tilstrekkelig grad.

Klager utdyper deretter disse vurderingene knyttet til de konkrete tiltakene.

Tiltak 1: *Midlertidig bussoppstilling ved Nordjordet gjøres permanent.*
Tiltaket ble etablert som midlertidig løsning, men er opparbeidet som et permanent vegsystem med fast dekke, belysning, separat sykkelfelt og kjørefelt. Landskapet er dermed allerede fysisk og visuelt endret, og tiltaket innebærer en videreføring av en løsning som fungerer godt i dag. Tiltaket er et ikke-ubetydelig inngrep, men kan ikke anses som et "vesentlig inngrep", da det ikke forandrer områdets "karakter av friområde".

Tiltak 2: *Midlertidig plassering av fire lysmaster på Nordjordet gjøres permanent.*
Lysmastene er designet på Frognerparkens egen designmal og harmonerer med parkens estetikk. Mastene er allerede etablert og utgjør et begrenset fysisk inngrep i grunnen, som ikke kan anses som et "vesentlig inngrep".

Tiltak 3: *Reetablering av halvsirkelformet grusplass innenfor parkområde fredet etter § 15.*
Fredningsvedtaket punkt 5 tillater tilbakeføringer til opprinnelig eller "tidligere utseende" dersom det foreligger "særskilte grunner" og at de gjøres på "et sikkert, dokumentert grunnlag og etter godkjenning fra forvaltningsmyndighet". Etablering av rondellen er en tilbakeføring til situasjonen mellom 1940 og 1970. Da tiltaket er hensiktsmessig for en god trafikkflyt som ivaretar behovet for myke trafikanter, mener Bymiljøetaten at det foreligger "særlige grunner" for tilbakeføring. Bymiljøetaten kan heller ikke se at en slik tilbakeføring fer et "vesentlig inngrep" i verneinteressene i området.

Tiltak 4: *Etablering av fire lysmaster i sammenheng med tiltak 3 innenfor området som er fredet etter § 15.*
Tiltaket har liten fysisk påvirkning i området, og er prosjektert slik at det gjøres minst mulig inngrep i grunnen, samtidig som det er tilpasset parkanlegget som en helhet.

Byantikvarens vurdering av klagen
Byantikvaren vurderer at klagen utdyper allerede kjente argumenter. Klagen inneholder ikke nye faktiske opplysninger om omfang, lokalisering eller fysiske konsekvenser av tiltakene som får betydning for deres avgjørelse. Byantikvaren opprettholder vurderingen av at bussoppstilling på Nordjordet er et vesentlig inngrep. Dette er vurdert på grunnlag av tiltakenes samlede konsekvenser for fredningen.

Det at tiltakene allerede er utført er ikke et argument for å gi dispensasjon, men heller et argument for behov for tilbakeføring.

Byantikvaren er ikke enig i Bymiljøetatens argumenter om at tiltakene vil ha positiv effekt for bruk av parken. Det er en del av fredningens formål at parken skal tåle bruk og ferdsel. Trafikksikkerhet som samfunnshensyn kan ikke føre fram som argument så lenge tiltakene innebærer vesentlige inngrep i fredningen. Den samlete vurderingen er at avslaget samsvarer med kulturminnelovens bestemmelser, det konkrete fredningsformålet og etablert praksis.

Fredningen er ikke til hinder for at syklister bruker veiene i parken til sykling. Byantikvaren viser til at de i lengre tid har vært i dialog med Bymiljøetaten om skilting og andre tiltak for å bedre forholdet mellom syklende og gående i parken.

Den tidligere bussoppstillingen ligger i sin helhet utenfor fredningsområdet. Det er kun rondellen som ligger inn i fredningsområdet. Tilbakeføring av rondellen anses hverken som viktig eller nødvendig.

Byantikvaren åpner ellers for en ny vurdering av tiltakene som gjelder belysning, basert på situasjonen med tilbakeført veianlegg.

Supplerende merknader
Bymiljøetatens merknader til oversendelsen 22. mai 2026 og Byantikvarens kommentarer til disse 3. juli 2026 dreier seg om korrigeringer av detaljer omkring grønt-regnskap, fredningskart og belysningsanlegg. Riksantikvaren ser ikke behov for å kommentere dette nærmere, ettersom disse forholdene ikke har betydning for vurderingene i denne saken.

Riksantikvarens vurdering
Riksantikvaren skal prøve om Byantikvarens vedtak er basert på riktig bruk av dispensasjonsbestemmelsen og om saksbehandlingen er korrekt. Selv om det foreligger saksbehandlingsfeil, er vedtaket likevel gyldig når det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket inn på vedtakets innhold, jf. forvaltningsloven § 41. Riksantikvaren kan også prøve Byantikvarens skjønnsutøvelse.

Kulturminneloven §§ 15 a og 19 tredje ledd åpner for at det kan gis dispensasjon fra fredningsbestemmelsene. Det stilles to vilkår, som begge må være oppfylt for at dispensasjon skal kunne gis. Tiltaket kan ikke medføre et *vesentlig inngrep* og det må foreligge et *særlig tilfelle*.

En fredning tar alltid utgangspunkt i hvordan fredningsobjektet var på fredningstidspunktet. Formålet med fredningen, omfanget og bestemmelsene definerer hva og hvilke deler av objektet som har nasjonal kulturminneverdi.

Bestemmelsen er en *kan*-bestemmelse. Dette innebærer at en søknad om dispensasjon kan avslås selv om begge vilkårene er oppfylt, dersom behovet for å beskytte det fredete kulturmiljøet vurderes å gå foran søkers behov eller samfunnsmessige behov som tilsier at dispensasjon skal gis.

Vesentlig inngrep
Hva som utgjør et vesentlig inngrep, beror på et faglig skjønn. Kulturmiljømyndighetene skal foreta en helhetlig vurdering av inngrepets art og størrelse sett opp mot kulturminnets art, størrelse og kulturhistoriske og arkitektoniske verdier. Formålet med fredningen og fredningsbestemmelsene har stor betydning for vesentlighetsspørsmålet.

Mindre endringer som hver for seg ikke synes å være vesentlige, kan samlet sett – og over tid – innebære vesentlige inngrep. Gjentatte mindre inngrep kan til slutt føre til at tålegrensen er nådd for hva som kan aksepteres uten å overstige terskelen for vesentlige inngrep. I en områdefredning må tiltaket ses opp mot hvilken innvirkning det har på de kulturminneverdiene områdefredningen er ment å beskytte.

Formålet med fredningen av Frognerparken og Vigelandsanlegget etter § 15 er beskrevet slik i fredningsvedtaket:

> *"[...] å bevare Frognerparken med haveanlegget fra Frogner hovedgård, "byparken" fra ca. 1914 og fremover, Vigelandsanlegget som et av Norges fineste utendørs kunstverk og rekreasjonsområder, og idrettsanleggene innenfor parken. Fredningen skal sikre at denne helheten av verdifulle bestanddeler, som er tilkommet etappevis siden midten av 1700- tallet, bevares og ikke utsettes for skadelige eller skjemmende inngrep eller slitasje. Fredningen skal videre sikre området mot ny bebyggelse eller andre tiltak som ikke er strengt nødvendige for driften av eksisterende anlegg og/eller vil virke forstyrrende på disse. Fredningen skal også medvirke til at områdets verdi som rekreasjonsområde for alle grupper av befolkningen ikke forringes."*

I fredningsbestemmelsene punktene 1 til 10 er det nærmere angitt hva som er ikke er tillatt innenfor fredningen, hva som kan tillates gjennom dispensasjon og hva fredningen ikke er til hinder for i § 15-området.

Formålet med fredningen etter § 19 er begrunnet slik:

> *"[...] begrunnet i disse arealenes umiddelbare tilknytning til og fortsettelse av arealet fredet etter § 15. Intensjonen er ikke å bevare i detalj den nåværende situasjon, men å hindre forstyrrende innslag jf Vigelands uttalelse til "Vigelandskomiteen" 1931 i forbindelse med kommunens erverv av arealet:*
>
> *"Kommiteen har bl.a. ved kjøp av Bulls tomt renset for anlegget mot aasene i vest og jeg tror også der vil bli hollt rent mot øst, såå ikke helt ut fiendtlige ting blir plassert i vort anlægs umiddelbare nærhet..." (kilde: Vigelands-museet)*

Fredningsbestemmelsen punkt 11 angir hva som ikke kan gjøres innenfor § 19-området:

> *"Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendringer som kan forandre områdets karakter av friområde, henholdsvis anlegg under åpen himmel, sett i sammenheng med området fredet etter § 15, eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder bebyggelse, anlegg og utvidelse av vei eller parkeringsplass, oppsetting av gjerder, endring av beplantning eller belegg, planering, utfylling og andre landskapsinngrep."*

Hovedbegrunnelsen i søknad og klage er at tiltakene i Monolitveien vil bidra til bedret trafikksikkerhet for syklende og gående. Bymiljøetaten ønsker at syklistene skal sykle rundt parken i størst mulig grad samt at sykling i blandet trafikk minimeres.

Vi er i all hovedsak enige i Byantikvarens vurderinger i saken. Vigelandsanlegget og Frognerparken er et fredet kulturmiljø som har nasjonal, og også internasjonal verdi. Parken og anlegget er hyppig besøkt av turister, noe behovet for bussoppstillingsplasser understreker. Det er et viktig kulturmiljø og et viktig rekreasjonsområde for byens innbyggere. Alle er velkomne til å bruke parken, både turister og syklister. Riksantikvaren mener at det er den opprinnelige løsningen som ivaretar disse hensynene på best måte.

Vi slutter oss til Byantikvarens antagelse om at syklister normalt velger den korteste veien gjennom parken mot målet for sykkelturen. Det er liten grunn til å tro at syklister vil velge en omvei rundt parken selv om det blir laget et nytt strekk med sykkelvei i Monolitveien. Det vil bli reetablert en grusvei langs Monolitveien, som kan brukes dersom syklistene skal i den retningen.

Parken, inkludert Hundefonteneparken og Nordjordet, er et fredet grøntareal. Grønne arealer er høyt verdsatt i tette byer med høy grad av utvikling, og utgjør verdifulle lunger i byen. Det er viktig at Frognerparken og områdene rundt i størst mulig grad blir tatt vare på som grønne friarealer.

Bussoppstillingsløsningen ved Nordjordet beslaglegger en betydelig del av det fredete arealet. Både kjøpet av tomten på 1930-tallet og fredningen av Nordjordet i 2009 var motivert av- og begrunnet med åpenheten, innsynet og utsynet fra parkanlegget mot vest. Etter Riksantikvarens vurdering har tiltaket en sterk negativ effekt på kulturmiljøet og er stikk i strid med de verdiene fredningen er ment å ivareta. Inngrepet er vesentlig, slik at det ikke er lovhjemmel for å gi dispensasjon.

Bymiljøetaten ønsker å avbøte de negative virkningene ved å tilbakeføre rondellen og fortausarealer langs Monolitveiens østre del til grøntarealer. Vi er enige i Byantikvarens vurdering av at dette er av mindre verdi for fredningen og bruken av parken, og at det ikke vil endre på utgangspunktet om at kulturminneloven ikke åpner for at det kan gis dispensasjon til den nåværende bussoppstillingsplassen ved Nordjordet.

Den midlertidige bussoppstillingsplassen ble etablert som et praktisk alternativ mens Fornebubanen brukte den tidligere bussoppstillingen som riggplass. Løsningen har fungert mens arbeidet på Fornebubanen pågikk, men vi understreker at den aldri har vært omsøkt. Som del av prosjektet, skal Fornebubanen tilbakeføre området.

Tiltak 2, 3 og 4 følger som konsekvenser av tiltak 1. Vi tar ikke stilling til disse tiltakene ettersom vi ikke gir dispensasjon for tiltak 1. Byantikvaren har åpnet for dialog med Bymiljøetaten om belysning, ut fra en situasjon med tilbakeføring. Riksantikvaren ser ikke at det er grunnlag eller behov for å gå inn i denne vurderingen i dette vedtaket.

Særlig tilfelle
Ettersom tiltaket anses som vesentlig, har det ingen selvstendig betydning å vurdere spørsmålet om det foreligger et særlig tilfelle.

Konklusjon
Riksantikvaren har vurdert alle sider av saken, og har kommet til at det ikke foreligger feil ved Byantikvarens bruk av dispensasjonsbestemmelsene. Det foreligger heller ikke saksbehandlingsfeil som kan ha virket inn på vedtakets innhold.

Byantikvarens vedtak av 22. januar 2026 opprettholdes.
- Den midlertidige oppstillingsplassen for turistbusser bak Frognerparken må fjernes.
- Fire midlertidig plasserte lysmaster på Nordjordet må også fjernes.
- Det skal ikke reetableres halvsirkelformet grusplass innenfor fredet parkområde.
- Det skal heller ikke settes opp fire lysmaster i sammenheng med omsøkt tiltak 3.

Fjerning av de foretatte midlertidige inngrepene må gjøres i samråd med Byantikvaren.

Klagen er ikke tatt ikke til følge.

Denne avgjørelsen er endelig og kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28.

Vennlig hilsen

Kaare Stang
seksjonssjef

Elisabeth Nordling
fagdirektør

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til:
Byantikvaren - Oslo
Oslo kommune - Plan- og bygningsetaten